

полностью изживает последнюю. Видение глобального интернационализма, вхождение всех народов в единое человеческое сообщество, стирание всех классовых и этнических границ – трактовалось марксистами как уничтожение всех классовых и этнических различий.

ПРИМЕЧАНИЯ

*1. Фердинанд Теннис хотя и является классиком социологической науки, но он не был избалован вниманием советских социологов, не смотря на то, что придерживался родственных с марксизмом взглядов и состоял в научной переписке с самим Ф. Энгельсом. Только с началом перестроечного процесса оживился интерес к данному автору и вышел перевод его фундаментального труда «Общность и общество». В русскоязычной литературе не так много работ, исследующих творчество выдающегося немецкого социолога, это Ионин Л.Г. Социологическая концепция Фердинанда Тенниса // История буржуазной социологии XIX-XX в. - М., 1979, с.164-179; Филиппов А. Между социологией и социализмом: введение в концепцию Фердинанда Тенниса // Теннис Ф. Общность и общество. - М., 2002, с.386-446; Чеснокова В. Фердинанд Теннис Община и общество // Социальная реальность, 2007, №3 //socreal.fom.ru/?link=ARTICLE&aid=302. *2. Иноязычные издания цитируются по работе Чесноковой В. Фердинанд Теннис Община и общество // Социальная реальность, 2007, №3 //socreal.fom.ru/?link=ARTICLE&aid=302.

Список литературы: 1.Маркс, К., Энгельс, Ф. Немецкая идеология [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс // Маркс, К., Энгельс, Ф. Соч. ; [2-е изд.]. – М., 1955, – С. 7-586. 2.Теннис, Ф. Общность и общество [Текст] / Ф.Теннис. – СПб.: Владимир Даль, 2002.- 452 с. 3.Филиппов, А.Ф. Между социологией и социализмом: введение в концепцию Фердинанда Тенниса [Текст] // Теннис Ф. Общность и общество / Ф. Теннис. – СПб., 2002. – С. 386-446. 4.Toennis, F. Begriff von Gemeinde [Text] / F. Toennis // Sozioloische Studien und Kritiken. – 1925. – № 2. – S. 23-290. 5.Toennies, F. Gemeinschaft und Gesellschaft: Grund-begriffe der reinen Soziologie [Text] / F. Toennis.- Berlin: Karl Curties, 1926. – 415 s. 6.Toennis, F. On Sociology: Pure, Applied, and Empirical. Selected Writings [Text] / Ed. by W.Y. Cahnman, R. Heberle. – Chicago, 1971. – 487 p.

Поступила в редколлегию 21.06.08.
Рецензент: канд. филос. н., доц. П.П. Резников

УДК 658:01

С.О. РАЗУМОВСЬКИЙ, канд. экон. наук, доцент, ХДАФК

МЕТАЕКОНОМІКА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СОЦІОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Сучасна економіка розглядається як метаекономіка глобалізації, яка породжуючи нову якість зростання за рахунок використання інформаційно-комунікативних технологій, не вирішує багатьох соціальних проблем, що набули також глобального характеру: експлуатація, нерівність, бідність, тоталітаризм. “Доганяюча модернізація” лінійного типу також має глобалістський експлуататорський характер, а тому сучасним теоретичним рішенням проблеми модернізації є визнання можливості множини моделей і стратегій модернізації в сучасному соціоекономічному просторі.

Современная экономика рассматривается как метаэкономика глобализации, которая порождает новое качество роста за счет использования информационно-коммуникативных технологий, не решает многих социальных проблем, которые приобрели также глобальный характер:

експлуатація, нерівність, бідність, тоталітаризм. “Догоняюча модернізація” лінійного типу також має глобалістський експлуаторський характер, а тому сучасним теоретичним рішенням проблеми модернізації є визнання можливості множини моделей і стратегій модернізації в сучасному соціо економічному просторі.

The modern economics is considered as meta-economics of globalization which, giving a new quality of growth due to the usage of information communicative technologies, doesn't solve many social problems that have become global as well: exploitation, inequality, poverty, totalitarianism. “Overtaking modernization” of linear type also has a global exploiter character, therefore accepting the possibility of a great number of models and strategies of modernization in the modern social economical field is a modern theoretical solution for the problem of modernization.

Глобалізація як процес безпосереднього перетворення економіки у всесвітнє господарство є феноменом другої половини ХХ ст. На відміну від доіндустріальної та індустріальної цивілізації сучасний характер глобалізації зумовлений переважно особливим типом виробництва і нових технологій. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій, Інтернет не просто супроводжує розвиток сучасного типу виробництва, а визначає його природу. Розгляд цих процесів в їх взаємозв'язку складає *мету даної статті*.

Особливостями глобалізації стали комп'ютеризація, мініатюризація, використання цифрової технології, волоконна оптика, зв'язок через супутник – Інтернет. Завдяки швидкій передачі інформації сформувалось планетарне мислення, яке гостро і жваво реагує на все, що відбувається у всьому світі. Якщо фізично світ завжди був глобальним, тобто являв собою єдине ціле – фізичну основу світової цивілізації, то в інформаційному, комунікативному сенсі світ приходить до справжньої глобалізації лише на сучасному етапі свого розвитку, коли забезпечується єдність всіх потенційних учасників процесу в реальному часі. Протягом багатьох століть зв'язок між різними частинами світу носили хаотичний і нестабільний характер.

Сучасний період – це створення дійсно глобального світу і передумовою цього стала саме наявність нових комунікативних можливостей. Ці технології знизили витрати на розповсюдження інформації на рівні міжособистісних зв'язків, виробничих зв'язків і міжнародних контактів. “Відбувається не лише економічна конвергенція..., скільки уніфікація певних правил гри, суцільна інформатизація, забезпечення прозорості економічного простору, установлення світової комунікаційної мережі” [4, с. 8]. Нині формується глобальна економіка, яка отримала назву метаекономіка, що передбачає зміни того соціо економічного простору, який існував колись. Сучасна глобалізація дійсно інформаційна. Так, телебачення дозволило повернутись в глобальний простір, де інформацію можна отримати майже миттєво і вона доступна всім. Інтернет сьогодні став найбільш яскравим проявом нових інформаційних технологій, символом нового світу, нових політичних і економічних рішень, символом сучасної людини. Причину цього слід шукати в масштабах інформаційних зрушень і тому впливі, який вони здійснили на різні сторони життя суспільства. Відбувається не просто прискорення комунікативних процесів у світі, а здійснення комунікацій в режимі

реального часу. “Глобальна економіка... це економіка, здатна працювати як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети” [3, с. 105].

На нашу думку, загальноприйняте визначення глобалізації повинно включати в себе наступні моменти: процес, який охоплює всю земну кулю, який складається з нових інтелектуальних та інформаційних технологій, включає економічну інтеграцію і зростаюче переміщення світом капіталу, товарів, робочої сили, розвитку економіки знань і технологічної інтеграції, повсюдне розповсюдження масової культури та ідеології споживацтва. Слід підкреслити, що саме комп’ютер та Інтернет відіграють одну з провідних ролей в цьому процесі. У більшості визначень глобалізації підкреслюється її зв’язок з інформаційним фактором. Звичайно, це не виключає інших визначень глобалізації, які можуть бути дані, виходячи з інших аспектів розгляду цього процесу, наприклад, екологічного, географічного тощо.

На наш погляд, глобалізація – це процес втягнення всіх країн у формування єдиного економічного, соціального і культурного простору з можливістю інтерактивного спілкування в реальному часі на базі сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій. Саме в цьому розумінні глобалізацію можна вважати інформаційною. При цьому Інтернет, інформаційно-комп’ютерні технології перетворюються в основу глобалізації життя сучасної світової спільноти.

Безумовно, що поняття глобалізації є не просто метафоричним узагальненням. Воно має і свої конкретні показники. Для виміру ступеню глобалізації сформовано багато критеріїв і показників. Серед них є такі, які відносно просто можна виразити кількісно, наприклад, число транснаціональних корпорацій та їх доля на світових ринках, кількість мігрантів у світі і т. ін. Але є показники, які складно виразити кількісно, наприклад, рівень культурної трансмісії або соціальної нерівності.

Найбільш загальним показником можна назвати індекс глобалізації, який виводиться на основі таких параметрів, як участь в економічній інтеграції, міжнародні обставини, персональні зв’язки і темпи розвитку інформаційних технологій, показники ступеню інтегрованості національних господарств у світове. Зокрема, це показник підйомів і спадів процесів господарської інтеграції, який являє собою різницю між темпами росту міжнародної торгівлі і світового виробництва.

Для всіх країн, які бажають брати участь в міжнародному економічному співробітництві, склались обов’язкові правила, зокрема: “Приватний сектор стає основним мотором економічного розвитку, підтримується низький рівень інфляції, зберігається стабільність цін, бюрократичний апарат держави зменшується, формується збалансований бюджет, скорочуються до мінімуму тарифи на імпорт, ліквідуються обмеження на іноземні інвестиції, відбувається відмова від квот на імпорту продукцію, розбиваються внутрішні монополії, збільшується експорт, приватизуються державні підприємства, відбувається відмова від регуляції руху капіталів, місцева

індустрія відкривається світу, іноземцям надається право купляти будь-які акції і цінні папери, заохочується конкуренція місцевих компаній, знижується корупція державних чиновників, відбувається відмова від субсидій окремим підприємствам, приватним власникам відкриваються банківська і телекомунікативна системи, окремі громадяни отримують право вибору будь-якого, вітчизняного або іноземного, пенсійного фонду” [5, с. 21].

У сфері політики глобалізація передбачає різке зниження ролі національних держав у вирішенні тих або інших соціально-економічних і політичних проблем. Особлива увага приділяється демократичним інститутам, правам людини і боротьбі з тероризмом.

У сфері культури передбачається взаємовплив культур, обмін матеріальними і духовними цінностями, але в дійсності проповідується західна культура, західний стиль життя, західний кодекс поведінки, а точніше, американські цінності, американські уявлення про мораль і культуру. Нові тенденції носять глобальний характер і стосуються всіх сфер суспільного життя. Але в однополярному світі у багатьох аспектах глобалізація відбувається за американськими стандартами і вони більше всіх віграють від глобалізації.

Останнім часом в соціальній науці прийнято виділяти ряд основних моделей глобалізації: модель глобальної культури, світ-системна модель І. Валлерстайна, різноманітні моделі глобального співтовариства (глоболокалізм) і модель глобальної системи. Модель глобальної культури, в якості основної проблеми розглядає самоідентифікацію особистості в умовах наростання транснаціональних тенденцій в культурному оточенні індивіда. Основне значення в глобальних тенденціях при цьому приділяється саме культурному аспекту.

У “світ-системній” моделі американського соціолога І. Валлерстайна розглядаються країни, які належать до трьох зон світової економічної системи: економічне “ядро”, “полупериферія” і “периферія”. При цьому вважається, що ці три зони знаходяться у постійному русі, в процесі якого відбувається боротьба за світове панування [1].

Різнманітні моделі глобальної спільноти виходять з того, що світ складається з окремих національних держав, які в процесі спілкування виробляють транснаціональну систему відносин. Тому замість аналізу глобального світу з точки зору перспектив окремих країн, необхідно переключитись на розробку моделі світової спільноти в цілому. Одну з найбільш відомих моделей глобальної спільноти запропонував Е. Гідденс, який визначав глобалізацію як комплексне явище, що включає політичні, технологічні, культурні і економічні процеси. Дані процеси сприяють трансформації “сучасності”, яка переходить у “постсучасність”. Глобальні тенденції взаємодіють з локалізованими феноменами, і на грані цієї взаємодії виникає явище постмодерну з його культурними гібридними формами.

Модель глобальної системи, яка базується на понятті “транснаціональних практик”, вирізняється рисою яких є існування прозорості меж взаємодії. “Практики” пронизують економічні, політичні і культурні інститути суспільства.

Існує також так званий лінійний підхід до глобалізації, коли глобалізація розуміється як екстенсивний процес поглиблення і розширення світових інтеграційних потоків без радикальної зміни їх якісних характеристик і змісту.

Всі ці різні моделі глобалізації і лінійний підхід до аналізу глобалізації має ряд загальних рис: вони підкреслюють зниження значення національного фактору і посилення інтернаціонального впливу, всеохватність змін, які відбуваються, виникнення нової концепції раціональності, коли раціональність розуміється як свобода самовираження багатоманітності формування транснаціональних культурних феноменів.

Як справедливо відзначає В.Г. Федотова: “Застосування доганяючої (Захід) моделі модернізації сьогодні зустрічається з серйозними труднощами” [6, с. 348].

Досить часто результатом доганяючої модернізації є втрата традиційної культури без набуття нової, сучасної. “Доганяюча модель” модернізації створює анклав сучасного життя у відсталих країнах. Такі анклав відрізняються стилем життя і станом свідомості і, безсумнівно, полегшують завдання модернізації, але разом з тим, вони роблять нестабільним соціальний баланс. Модернізація доганяючого типу створює соціальне невдоволення, ситуацію нестабільності. Разом з тим, доганяюча модернізація ламає традицію, ставить суспільство перед відсутністю духовної перспективи. Дрібний бізнес стає обов’язковою нормою життя суспільства, втягуючи в нього величезні людські маси. Суспільство розвивається, не маючи духовної перспективи: комуністичний і релігійний фундаменталізм, а також екстремізм у багатьох аспектах є реакцією на ситуацію відсутності масштабних ідей.

В нинішній час посилилась критика модернізації і, особливо, доганяючої модернізації. В своїх нових пошуках теоретики почали пропонувати декілька шляхів розвитку, зокрема, вестернізацію без модернізації. Потрібно пройти певний рівень вестернізації, а далі перейти до власної моделі, тобто національної моделі модернізації інакше кажучи, тому типу розвитку, який диктується національними потребами, тобто потребами даного суспільства.

Класична модернізаційна теорія характеризує модернізацію як перехід із традиційного суспільства в сучасне. В ході модернізації відбувається перехід у сучасне суспільство. Воно включає в себе, перш за все, корінну відмінність від традиційного – орієнтацію на інновації та інші риси. Відмінність сучасного положення про багатоманітність форм модернізації і перехід до національних моделей модернізації від вимог класичної модернізаційної теорії і результатів її застосування, які мають національну специфіку, полягає

в тому, що нова концепція множини національних модернізацій вважає розбіжності в модернізації різних країн закономірними. Одночасно зростає значущість культури в її здатності утримати старі або створити нові культурні зразки. Критика відомих способів залучення до західного досвіду – колонізації, вестернізації, доганяючої моделі модернізації, нестабільність модернізації на основі власної ідентичності, відмова від ідей лінійного розвитку.

На сучасному етапі глобалізація витіснила модернізацію. Глобалізація стала основним процесом соціальної трансформації, а модернізація окремих суспільств – її наслідком. Серед нових теорій модернізації – транзитологія, яка вважає надзвичайно складною задачу класичної модернізації і занадто туманні задачі постмодернізму. Транзитологія вимагає досягнення лише двох параметрів модернізації: демократизації і ринкових відносин. Транзитологія виділяє деякі загальні закономірності появи ініціативного лідера або групи, яка вносить нові ідеї, лібералізація, розкол суспільства на ворожі угруповання, укладення між ними пакту, проходження еволюції виборчої системи, консолідація демократії.

В дійсності, економічні і політичні суб'єкти глобалізації здійснюють в рамках глобалізації проект капіталізації, при якому на основі передумов “ринкового фундаменталізму” головними інтересами глобальних гравців є гроші, прибуток, вигода. В цих умовах світ виявляється розколотим на соціально протилежні полюси.

Процес глобалізації в його сучасному варіанті характеризується надзвичай могутнім соціальним протиріччям: на одному боці міжнародний капітал, який репрезентований могутніми транснаціональними інститутами, а на іншому – наймана робоча сила, яка надзвичайно різноманітна і не представлена в міжнародному масштабі будь-якими організаційними структурами. Вказані процеси поглиблюються тим, що в умовах зростаючої глобалізації послаблюється роль держави у сфері регулювання економіки і соціального захисту трудящих. Модель змішаної економіки, яку проповідують неоліберали і включає в себе домінанту соціальної захищеності, виявляється підірваною процесами капіталістичної глобалізації. Це зумовлено тим, що капітал з метою більш високого прибутку втікає з країн з високими соціальними обмеженнями, значними податками на бізнес і сильними профспілками.

Таким чином, метаекономіка глобалізації, спричиняючи нову якість зростання за рахунок використання інформаційно-комунікативних технологій, не вирішує тих соціальних проблем, які в образі капіталізації набувають також глобального характеру. Ці процеси не зменшують процеси експлуатації, не сприяють знищенню нерівності, породжують можливість нового тоталітаризму і нової бідності. Багато колишніх соціальних, етнічних проблем набувають також глобального характеру. Як свідчать теоретичні узагальнення, сучасна модернізація в якості основного протиріччя має

конфлікт еліти світової глобалізації і країн “доганяючих”. Доганяюча модернізація лінійного типу на сучасному рівні означає неможливість її успішного завершення. Тому виникають моделі своєрідних шляхів, з опорою на національну і виробничу своєрідність, які здатні забезпечити вихід в лідери. Але для цього необхідно орієнтуватись на пріоритети, які задаються метаекономікою. Такі моделі мають швидше не глобальний, а альтернативний характер.

Список літератури: 1. *Валлерстайн, И.* Анализ мировых систем и ситуация в современном мире [Текст] / И. Валлерстайн ; [пер. с англ.]. – СПб. : «Университетская книга», 2001. – 416 с. 2. *Гидденс, Э.* Устроение общества: Очерк теории структуризации [Текст] / Э. Гидденс. – М. : «Академический Проект», 2003. – 528 с. 3. *Кастельс, М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Текст] / М. Кастельс ; [пер. с англ.] ; [под научной ред. О.И. Шкаратана]. – М. : Изд-во Высшей школы экономики гос. ун-та, 2000. – 606 с. 4. *Неккесса, А.* Реквием XX века [Текст] / А. Неккесса // Мировая экономика и международные отношения.– 2000. – №1. – С. 3-13. 5. *Уткин, А.И.* Глобализация: процесс и осмысление [Текст] / А.И. Уткин. – М. : Природа, 2001.- 456с. 6. *Федотова, В.Г.* Смена мегатрендов от модернизации к глобализации [Текст] / В.Г. Федотова // Философский пароход. Материалы XXI Всемирного философского конгресса «Философия лицом к мировым проблемам». – Стамбул. – Краснодар – Москва, 2004.- С.348.

Поступила в редколлегию: 22.11.08.
Рецензент: д. филос. н., проф. Л.М. Газнюк

УДК 130:3 +101.1:504

Н.Б. ГОДЗЬ, канд. філос. наук, доцент, НТУ «ХПІ»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Автором в статті розглядається питання функціонування інтерпретації тексту як такого, та проблеми розуміння та розкриття термінів серед сучасної спільноти. Акцентується увага на питаннях співвідносин „особистість - наговп”, „еліта та маса”. Наголошується увага на потребі більш широкого розуміння питань, пов'язаних з проблемами як екології у цілому, так й екології людини у особисто.

Данной работой автор раскрывает вопрос функционирования интерпретации текста и вопрос понимания и трактовки терминов в современном сообществе. Акцентируется внимание на вопросах соотношения „Личность - толпа”, „элита и масса”. Обращается внимание на более детальное понимание вопросов, связанных с проблемами как предмета экологии в целом, так и экологией человека особенно.

The author in the article of an affair question to functioning interpretation text and question of conception and interpretation terms in contemporary society. From contemporary philosophical positions essence correlation phenomenon and it's bring into proper status is analyzed between “personality” - “crowd”, “selected” - “multitude”. Separate attention is given to comprehension of question ecology and human ecology.